CĂLĂREŢUL DE ARAMĂ
DE
A. S. PUŞKIN
S'A EDITAT DE CĂTRE ASOCIAŢIA ROMANĂ
PENTRU STRÂNGEREA LEGĂTURILOR CU U.R.S.S.
ARLUS
EDITURA „CARTEA RUSA[1]"
—— 1 9 4 f———
Coperta: — Studio „Carto* Ruiâ"

INTRODUCERE

Pe ţărmul apelor deşarte,
El, plin de gânduri mari stătea
Privind în zări, privind departe;
În faţa-i fluviul larg gonea;
Pe el, stinghera, goală parcă,
Se avânta o biată barcă.
Ici-colo case se zăreau
Pe ţărmurile mlăştinoase;
În casele sărăcăcioase
Pescari ciuhonţi') sălăşluiau;
Sub ceţuri umede şi groase;
Sta soarele ascuns mereu;
Neatins de raze, codrul greu
Foşnea în jur, foşnea în pace.
Şi El gândea:
De-aici noi, treji,
Băga-vom frica'n suedeji;
Aici noi un oraş vom face
În ciuda mândrului vecin.
Natura a sortit din plin
Că spre Europa voia noastră
1) Finlandezi

Să taie'n acest loc fereastra;
Cu un picior puternic noi
Să ne înfigem lângă mare;
Aici, din nesfârşita zare,
Pe valurile sale noui
Ca oaspeţi or să vină toate
Pavilioanele — şi-apoi
Toţi vom petrece'n libertate.

Trecu un veac cu mers trufaş;
Şi astăzi tânărul oraş,
Al ţarilor de nord minune:
Din întuneric de păduri,
Din mlaştini reci, din surpături,
Se 'nalţâ splendid pe genune;
Unde pescarul fin, demult,
Fiu trist şi vitregit al firii,

Zvârlea'n al apelor tumult
Sub liniştea nemărginirii
Nâvodu-i firav, dându-i drum:
Pe ţărmurile vii, acum,
În mari grămezi armonioase
Ş'aştem palate majestoase
Şi turnuri; vase vin duium
Din lumea 'ntreagâ îndreptate
Spre cheiurile ei bogate.
Neva e'n straie de granit;
Atâmâ poduri peste ape;
Pe insule au răsărit
Grădini ce le-au umbrit aproape;
Şi'n faţa tinerei cetăţi
Bătrâna Moscova se 'nclinâ,
Precum o văduvă ţarina
Ţarinei noui, în alte daţi.

Mi-i draga opera ta Petre,
Cu armonii de zid şi pietre I
Severu-i chip eu i-1 iubesc,
Al Nevei curs împărătesc,
Granitul ţârmilor cu trepte '
Şi balustrâzi râsfrânte'n lud —
Şi broderiile de tuci
Depe grilajurile drepte;
Iubesc şi nopţile-i la rând,
Melancolia lor cea clara
C'o ceaţă străvezie, când
Sub strălucirea nelunară,
Eu fără lampă, hăt târziu,
În cameră citesc şi scriu;
Când luminoase'n pâlcul lor,
Pustii dorm străzile cetăţii
Şi stă veghind strălucitor
Săgeata amiralităţii.
Şi când pe cer făcând popas,
Nevrând să-i deie nopţii glas,
Vin zorii repede să schimbe
Alţi zori, ca'n raze să se'nimbe,
Dând nopţii mai puţin de-un ceas.
Iubesc năprasnica ta iarnă
Cu ger şi 'ncremenit văzduh,
Când sănii duse ca de-un duh
Pe Neva prind să se aştearnă;
Obrajii fetelor aprinşi
Ca trandafirii'n raze 'ncinşi;
Tumultul veselelor baluri
Cu-al vorbelor noian sprinţar;
Şi'n ceas de chef celebatar.
Susurul spumei din pocaluri

Şi punsch-ul, salutat oricând,
Cu-albastre vâlvătăi arzând.
Iubesc pârâzile aparte
Depe Câmpiile lui Marte;
Armatele pe cai, pe jos,
De-o monotonă frumuseţe;
În rândurile lor semeţe
Ce unduiesc armonios,
Stindardele biruitoare
În zdrenţe fâlfâind greoi
Şi coifurile lucitoare
De glonţ străpunse în război;
Iubesc cu o simţire rară.
O, capitală militară,
Al fortăreţei tunet viu
Şi fumul care'n jur se lasă,
Când nordica împărăteasa
Ne dăruie'n palat un fiu;
Sau când cu vuiet ce sporeşte
Vreo nouă biruinţă, ştiu,
Că Rusia sărbătoreşte;
Când Neva-şi sfarmă ghiaţă ei.
Ducând-o mării în puzderii
Şi presimţirea primăverii
O bucură şi-i dă temei.

Oraş Petrean, să-ţi creşti tăria.
Frumos şi falnic că Rusia;
Cu tine se vor împăca
Chiar şi stihiile înfrânte;
Robia veche, vrajba sa,
Al mării val să şi-o 'nmormânte
Că tulburând, să nu frământe
Cu ură vană şi otomn
Pe Petru'n veşnicul lui somn I

A fost o vreme 'ngrozitoaie...
E trează amintirea ei...
Eu despre ea, amicii mei,
Voi glăsui — şi 'ntristâtoare
Istorisirea-mi va apare.

PARTEA 1

Pe 'ntunecosul Petrograd,
Noemvrie, când toate scad,
Sufla cu frig de toamna sură.
Lovind cu zgomotosul val
În zidul umezit de bura
Neva se zvârcolea sub mal,
Precum un bolnav care zace
În patul său lipsit de pace.

Era 'ntuneric şi târziu;
În geam bătea o ploaie deasă
Şi vântul trist urla'n pustiu.
Atunci, din vizită, acasă,
Pe sub văzduh de neguri stors,
Evghenii, tânărul, s'a 'ntors...
Acesta-i numele pe care
Eroul nostru-1 va purta.
El sună dulce, pe cât pare.
Demult e-amic cu pana mea;
Neavând nevoie, ne-am lipsit
Cu totul de-al său pronume,
Deşi în alte vremi pe lume,
El poate că a strălucit...
Şi sub a lui Karamzin pană
Sunase'n legendar trecut;
Dar azi rostirea lui e vană.

Căci azi de lume-i neştiut
Eroul nostru locuieşte
Aci'n Kolomna; e slujbaş
Pe undeva; ei se fereşte
De-aristocraţii din oraş;
Şi niciodată nu tânjeşte
Nici după morţii ce-au apus
Nici după vremea ce s'a dus.
Evghenii deci întors acasă,
Mantaua-şi scoate, şapca-şi lasă,
S'a dezbrăcat, în pat s'a 'ntins.
Dar mult timp n'a putut s adoarmă,
Cuprins de-a gândurilor larmă.
La ce gândea? Cu dinadins,
Că dânsul e sărac cu starea,
Că trudnic trebuieşte el
Să-şi dobândească neatârnarea
Şi cinstea lumii; că dealtfel,
Chiar zeii-ar fi putut adaos
De minte şi de bani să-i dea;
Că mulţi într'un plăcut repaos
Sunt fericiţi; cu mintea grea
Şi strâmtă; trândavi, fără faţă,
Dar care-o duc uşor în viaţă!
Ca n slujbă-i de doi ani; apoi,
Că vremea este rea, că-i ceaţă,
Că fluviul creşte'n larg şuvoi,
Că podurile Nevei poate
În clipa ăsta sunt luate;
Că de Paraşa-i, negreşit,
Vreo două zile despărţit
Va fi de apele turbate.

Aşa gândea el abătut
În noaptea ceia; şi<rr fi vrut
Ca vântul ei să nu s'audâ
Cu tânguire de abis
Şi ploaia cu atâta ciuda
Să nu mai batâ'n geam.
Cu trudă
El ochii somnoroşi şi-a 'nchis
Abea târziu de tot. Şi iată
Că se râreşte-a nopţii zloata
Şi-o zi posaca 'ncepe-acum...
Grozavă zi 1
Curgând ca'n fum,
Neva spre mare noaptea toată
S'a zbuciumat croindu-şi drum,
Dând piept furtunii care-o 'nfmntâ;
Dar nebunescul ei avânt
O covârşi... Gâlceava cruntă
O birui treptat sub vânt.
În zori pe ţărmurile sale,
Norodul ce'n grămezi venea
De 'nverşunătele ei văluri
Ce spumegau, cât nişte dealuri;
Şi sub ăl vântului tălăz
Ce dinspre golf sufla nâpraznic,
Neva, oprita ca'n zăgaz,
Curgea 'ndârât cu clocot groaznic
Şi insulele potopea;
Iar vremea se dezlănţuise
Parcă din fire îşi ieşise;
Neva creştea, urla, gemea,
Ca un cazan tot clocotea
Stârnind vârtejuri. Şi deodată,

Precum o fiară 'ntârâtatâ,
Se năpusti către oraş;
Şi toate'n faţa ei fugiră
Cât ai clipi se mistuiră;
Deodată valul uriaş
Năvală dând, zorind să curgă,
Porni prin pivniţi să se scurgă;
Printre grătare — apoi, cu zvon,
Canalele-au ţâşnit din groapă;
Şi 'ntreg Petropol, ca Triton,
Pluti până la brâu în apă.

Asalt! Asediu I Apa rea
Că hoţii pe fereşti pătrunde,
Iar luntrele, gonind pe unde,
Sparg geamuri cu-a lor cârmă area
Trec bărci cu ude învelişuri,

Maghernițĭ sparte, bârne tari,
Sfărâmături, acoperişuri;
Trec mărfuri în baloturi mari;
Sărace lucruri vechi s'adună
Cu poduri rupte de furtună;
Sicrie smulse din mormânt
Plutesc pe străzi I
Norodul vede
Aici mânia celui sfânt,
Că i-a venit osânda crede.
Vai! Toate pier, se pierd uşor
Sălaş şi Hrană, tot apune,
De unde, cum or să s'adune **7**
În acel an îngrozitor,
Defunctul ţar cu slavă încă
Mai cârmuia Rusia. El
Mâhnit şi plin de jale-adâncâ
Eşi'n balcon, zicând astfel:

„Stihiile lui Dumnezeu
Sunt mai presus că împăraţii"...
Umfldndu-şi pieptul, ca soldaţii.
S'a aşezat, de gânduri greu;
Cu ochii trişti» rotind privirea,
El contempla nenorocirea.
Şi lacuri pieţele erau.
Vuind de văluri fără frâuri,
Şi străzile ca nişte râuri
În ele repezi se vărsau.
Un trist ostrov părea palatul.
Şi ţarul porunci. — La drum.
Gonind dealungul şi dealatul,
Pe străzile sub apă-acum,
Prin locuri mult primejdioase.
Prin apele vijelioase,
Porniră generalii săi
Să scape de înnec norodul,
Ce 'nspăimântat, lipsit de căi,
Prin case'şi aştepta prohodul.

Atunci, în Piaţa Petru, sus,
La colţul unde-o casă nouă
Se 'nalţă cu etaje două
Şi'n capul scării, spre apus,
Cu laba'n aer priveghează
Doi lei, că vii, făcând de pază, —
Pe-un leu de marmoră călare,
Mâhnit, cu mâinile la piept,
Cu capul gol, în nemişcaie,
Stătea Evghenii, palid, drept.
Nu pentru el, de tot noianul,

S'a nspăimântat aşa, sărmanul.
El n'auzea cum un talaz
Spre dânsul lacom se urcase.
Cum tălpile i le udase,

Cum plocria-1 şfichiuia'n obraz
Şi-un vânt turbat, urlând tăria
I-a smuls deodată pălăria.
Prin hăul stropilor mărunţi,
Privirile-i pătrunzătoare
Ţinteau spre-un loc din depărtare,
Scrutând atent. Ca nişte munţi.
Din adâncimea 'nverşunată
Spre acel loc, goneau în gloată
Sculate valuri. Nouri crunţi
Erau acolo, vijelie.
Sfărâmăturile'n alai
Curgeau spre-acolo cu mânie.
Acolo—Doamne I Doamne! — Vai I
Vecin cu-aceste valurile rele
Şi lângă golf: Un gard de rând
Cu două sălcii, fluturând,
Şi-o casă... Iar acolo's ele...
E văduva şi fiica ei,
Paraşa... Visul lui... Dar ce-i?
Ce vede el nu-i vis anume?
Au poate viaţa noastră nu-i
Decât un vis desert şi şui,
Prin care cerul, pus pe glume,
Îşi bate joc de-această lume?

El stă ca'n vrăji, nevolnic, mic,
Şi ferecat de piatră parcă
Nu poate coborî? Nu 'ncearca?
În jur doar apă şi nimic.
Cu^ spatele spre el, pe val,
În înălţimi nezdruncinate,
Deasupra Nevei răsculate,
Cu mâna 'n zări, pe pedestal,
Sta idolul de bronz pe cal.

PARTEA II

Dar iată, de prăpăd sătulă,
De-al ei nelegiuit popas,
Neva în matcă 'ncet s'a tras;
Îmbucurată de-aşa hulă
Şi răzvrătire, lepăda
Nepăsătoare prada sa.
Ca un tâlhar ce plin de ură
Cu ceata-i într'un sat intrând,

Doboară, sparge, taie, fură;
Batjocuri, vaiet, plâns, tortură,
Scrâşnire, larmăl... Şi curând,
Îngreuiaţi de pradă grasă,
Temându-se de urmăriri,
Trudiţi de-aşa nelegiuiri,
Tâlharii se grăbesc spre casă,
Pierzând pe drum de prea mult zor
Câte ceva din pradă lor.

Scăzu deci apa. Caldarâmul
S'a arătat. Evghenii-al meu,
Aleargă, străbătând tărâmul,
Cu sufletul murind mereu,
Cu dor, speranţă şi cu spaimă,
Spre fluviul potolit ce 'ngaimă;
Dar pline de triumf şi joc,
Vâltorile victorioase,
Fierbeau şi-acum răutăcioase;
De parcă-ar fi sub ele-un foc.
Suflând, cum suflă cu tărie,
Un cal întors din bătălie.
Evghenii'n larg privi pustiu;
Zări o barcă; în neştire
Fugi spre ea ca spre-o găsire;

El îl strigă pe barcagiu,
Şi-acesta dârz, cu nepăsare,
Pentru-un argint spre celalt mal
Il duce-acum din val în val
Prin apele spăimântătoare.

Mult timp luptă acest vâslaş
Cu valurile mari şi-afunde
Şi-ades în şirul lor vrăjmaş
Fu cât pe-aci să se scufunde
Sub rotitoarele vâltori
Cu îndrăzneţii călători
Bărcuţa; prin stârnite unde,
Ea pân' la urmă, cu un salt,
A.tinse ţărmul celălalt.

Nefericitul fuge, iată,
Spre uliţa ştiută-acum,
Spre locuri cunoscute. Cată,
Nu recunoaşte nicidecum.
Privelişte grozavă 1 Zmulse
Sunt toate, totu-i năruit,
Cărat de ape, răvăşit;
Căsuţele zac strâmbe; multe

Complect distruse azi apar;
De valuri altele-s împinse;
Împrejurimile îi par
Un câmp de luptă. Reci şi stinse,
Împrăştiate leşuri zac.
Evghenii, cât puterea-i poate,
S'avântă-acum uitând de toate,
Sleit de suferinţi, buimac,
Spre locurile mult iubite,
Unde-1 aşteaptă, din abis,
Cu nişte veşti nebănuite,
Destinul ca un plic închis.

Şi ierta, el prin suburbie
Aleargâ-acum, aleargă mut «
Şi iată golful cunoscut
Şi-aproape-i casa... Ce să fi e ?
Ce-i asta?

Dânsul s ă oprit,
Porni 'ndârât, s'a 'ntors pripit,
Se uita... merge... iarâş cată;
Aici, a cunoscut uşor,
E locul unde-i casa lor;
Şi iată sălciile, iată
Aici f u poarta lor odată;
De ape dusă va fi fost.
Dar unde-i casa? Prins de umbre.
El copleşit de gânduri sumbre
Păşeşte'n jur, stă lângă-un pom,
Vorbeşte cu el însuşi tare
Şi dintr'odată bietul om,
Lovind cu palma fruntea-i mare
A hohotit.
Peste oraş,
Peste-al său zbucium se lăsase
Întunecimea nopţii joase;
Dar oamenii'n al lor sălaş
Până târziu nu mai dormiră,
De toate câte-au fost vorbiră
Cu spaimă.
Raza dimineţii,
De după norii vlăguiţi
Şi palizi, leneşi risipiţi,
Sclipi prin vălul rar al ceţii
Deasupra capitalei. Ea
Oricât din înălţimi privea,

Nici urmă n a găsit din toate
Nenorocirile de ieri,
Căci orice rele şi dureri

Erau în purpuriu scăldate.
În rânduiala din trecut
Îndată toate reintrară;
Pe străzi, uitând ce-a petrecut,
Norodul forfoteşte iară.
Iar lumea de slujbaşi zeloşi
De prin nocturne adăposturi
Ieşea şi se ducea la posturi.
Neguţătorii inimoşi
Cutezători, fără mâhnire,
Îşi deschideau subsolul gol,
Prădat de-a Nevei năvălire;
Să treacă, socotind domol,
În seama celui ce aproape-i
Tot ce-au pierdut pe urna apei
Grozave. Bărcile încet,
Pe urma apelor plecate,
Erau din curţi acum cărate.

Dar contele Hvostov, poet,
Iubit de cer, precum aeve-i,
Cânta deja cu-avânt uşor
În vrednic stih nemuritor
Năpasta ţărmurilor Nevei.
Dar bietul meu Eveghenii... Vai!
Sărmana-i minte tulburată
La zguduirea neaşteptată
N'a rezistat. Vuindul grai,
Al Nevei ropot, vântul straşnic,
În minte-i auiau. El paşnic
Şi de cumplite gânduri plin

Umbla hoinar, tăcut, străin.
Il chinuia un vis. Ceţoasa,
O săptămâna se sfârşi,
Zbură o lună, două, şi
El nu măi reveni acasă.
Trecând sorocul, gazda sa,
Cămara ce-a rămas pustie
A dat-o iarâş cu chirie —
Şi-un biet poet o locuia.
Dar după lucrurile sale
Evghenii nu venea nicicând;
Străin de lume fu curând,
Întreaga zi, cu pasul moale,
El rătăcea pe jos, agale;
Dormea pe chei şi se hrănea
Cu bucăţica ce-i cădea
Pe geam; veştmintele purtate
Se sfâşiau şi putrezeau;
Ştrengarii pietre 'n el svârleau

Iar vizitiii peste spate
Ades cu biciu-1 şfichiuiau,
Fiindcă niciodată dânsul
Pe drum ca lumea nu umbla,
De parcă 'n seamă nu lua
Nimic depe pământ. Întrânsul
Părea că totul a murit,
De-a chinului lăuntric larmă
Ce nu putea deloc s'adoormă;
Şi traiul său nefericit
El şi-1 târa, nici om, nici fiară,
Nici fi u al lumei vii de-afară,
Nici vreo nălucă moartă.
El
Trudit de umblet fără ţel,
Odată, cum se ghemuise,

Pe cheiul Nevei aţipise.
Da vara 'n toamna. Răsufla
Un vânt de zloată rece. Valul
În chei cu ciudă plescăia
Şi spumă sură-şi mormăia
Izbind în trepte, unde-i malul,
Ca 'n uşi la vreun judecător
Ce 'n nepăsare s adâncise,
Un biet jălbaş stăruitor.
Sărmanul pleoapele-şi deschise;
Era 'ntuneric ca nicicând
Şi picuri deşi cerneau pământui
Iar vântul trist urla suflând
Şi santinelele cu vântul
Prin beznă se 'ngânau strigând...
Sări Evghenii; grozăvia
Trecutului care-1 clinti
Nespus de viu şi-o aminti;
Grăbit, purtându-şi sărăcia,
Din nou rătăcitor porni
Prin întuneric; şi deodată,
A stat şi 'n juru-i, parcă treaz,
Încet purtându-şi ochii cată
C'o spaimă crâncenă 'n obraz:
Căci s'a văzut între coloane
De casă mare, sub balcoane,
Deasupra 'naltei sale scări,
Cu laba 'n aer tot veghează
Doi lei, că vii, făcând de pază;
Şi drept, sub noapte şi sub zări.
În înălţimea necuprinsă,
Deasupra stâncii, ca spre-un salt,
Sta idolul cu mâna 'ntinsă,
Pe calul său de bronz, înalt...

Evghenii tresări. Lumină
În visu-i groaznic se făcu.
Îndată el recunoscu
Şi locul unde 'n voie plină
Jucă potopul sub fereşti,
Şi unde valuri tâlhăreşti
S'au înglotat, se răzvrătiră
Cu ură cruntă 'n jurul său,
Apoi spre golf se năpustiră, —
Şi leii doi şi-al pieţii hău,
Şi pe acel ce 'n înălţime
Stând neclintit şi drept în şea,
Prin aşternuta 'ntunecime
Cu cap de-aramă priveghea.
Din voia cărui lângă mare
A fost durat acest oraş...
În negura 'nconjurătoare
Era cumplit, măreţ, trufaş l
Ce gând, ce gând pe a sa frunte I
Ce forţă 'n el ascunsă vezi 1
Ce foc în calul cât un munte I
Cal mândru unde galopezi
Şi unde-ai să-ţi cobori copita?
O, tu stăpân peste destin!
Nu tot astfel, în chip deplin,
Cutezător, frângând ursită,
Deasupra beznei reci, stingher,
În înălţimi ameţitoare
Cu braţ voinic, cu frâu de fier,
Ai pus Rusia în picioare?
Şi idolul, 1-a ocolit
Smintitul cu paşi rari, molatici

În loc pe urma s'a oprit
Şi ochii şi-i ţinti, sălbatici,
Pe chipul celui ce era
Monarh pe-a lumii jumătate;
Se strânse pieptu-i. Fruntea sa
Spre recele grilaj s'abate,
Pe ochi o ceaţă i s'a pus,
Prin inimă văpăi şi ură,
În sânge-i clocot nesupus;
Se mohorî peste măsură
Stând lângă idolul semeţ;
Cu dinţii strânşi, cu mâna strânsă,
Cuprins de-un nesfârşit dispreţ
De-o forţă neagră şi nestânsă,
„Halal, constructor de minuni!"
El tremurând de-o ură beată
Şopti încet cu ochi nebuni.

„Ţi-arăt eu ţie"!... Şi deodată
Fugi năuc. I s'a părut
Că faţa ţarului temut,
O clipă-aprinsă de mânie
S'a 'ntors încet spre el. Şi mut
Prin piaţa largă şi pustie
El fuge; după el, grăbit,
Răsună tunete zălude
Şi-un greu galop sonor s'aude
Pe caldarâmul zguduit;
Şi luminat de-a lunii scamă..
Cu mâna 'n sus, spăimântător.
În urma lui venea cu zor
Înaltul Călăreţ-de-Aramă
Pe calul cu galop sonor.
Şi până 'n zori, prilej de teamă.
Cu mâna spre smintitul meu,
Urmându-1 pas cu pas, mereu,
Cumplitul Călăreţ de-Aramă
A galopat cu tropot greu.

De-atunci, când el din întâmplare
Prin piaţa s'abâtea hoinar,
Pe faţa lui o tulburare
Se zugrăvea şi-un chin amar.
Trudita-i inima, degrabă,
Spre-a-i potoli bătaia grea
Şi-o apăsa c'o mână slabă;
El şapca veche şi-o scotea,
Să-şi salte ochii nu 'ndrăznea
Trecând pe-alături.
Se zăreşte
Un mic ostrov colo 'n liman.
Arar câte-un pescar sărman
Cu-al său năvod pe el s'opreşte,
Fierbând săraca cină-a lui;
Sau vreun slujbaş îl cercetează
Plimbându-se după ornează
Duminica cu barca. Nu-i
Pe dânsul iarbă, nici vreo floare
În joacă, crunta revărsare
Pe-ostrov a lepădat de tot
O casă şubredă. Pe mare
Rămase ca un negru ciot.
Ea 'n primăvară a fost toată
De-aici cu bărcile cărată.
În pragul casei îl aflară
Grămadă pe smintitul meu
Şi leşu-i rece, leşul greu,
Aici pe loc îl îngropară
În numele lui Dumnezeu.

1833.